

τάτα. Ἐγραφε μιὰ φημερίδα πῶς τοὺς παράδες ἀφτοὺς ἡ Ἑλλάδα δὲν πρέπει, δὲ γίνεται μήτε νὰ τοὺς δεχτῆ, μήτε νὰ τοὺς κατὰδεχτῆ, πῶς εἶναι ἀπὸ μέρος μου βρισιὰ νὰ τῆς στέλιω χρήματα. γιατί ἔσα ἔκαμα, τᾶκκμα ἀπὸ *ρεκλάμα*.

Τῷγραφα κι ἀφτό γιὰ τοὺς νέους. Τὰ τέτοια πρέπει κανεῖς νὰ τὰ θυμᾶται ἤσυχα, ὅπως ταιριάζει νὰ θυμᾶται ὁ φιλόσοφος, ποῦ τὸ κάτω κάτω στοὺς ἀθρώπους τὸ χρωστᾶ σὰν ἔμαθε ὡς ποῦ μπορεῖ νὰ πάη ἡ ἀδικίικ. Μρέπει ὅμως νὰ τὰ λέη στοὺς νέους, γιὰ νὰ μάθουν κι ἀφτοὶ πῶς πάντα τὸ χρέος του ἔχει νὰ κάμη κανεῖς, καὶ πῶς τίποτις, μὰ τίποτις στὸν κόσμo δὲν ἔχει τῆ δύναμη νὰ τὸν ταραξῆ, σὰ συλλογέται τὴν Ἰδέα.

14 τοῦ Σταβροῦ 1901.

I. Ψυχάρης

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΟΙΚΤΟΣ ΕΝ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΟΛΣΤΟΗ ΚΑΙ ΟΥΓΓΩ

Μελέτη Α ΜΠΕΡΤΟΝ (ἐκ τοῦ ρωσικοῦ). (Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγ. φύλλον.)

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ «Πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης» (1864—1869), ὅτε ἦτο ἡ ἐθεώρει ἐκυτὸν σκεπτικὸν φιλόσοφον, ὑπῆρχε ἐν αὐτῷ κάτι τι ἰσχυρότερον αὐτοῦ τον σκεπτικισμοῦ—ἡ ἀγαθότης του. Καὶ τότε εὐνοούμενός του ἤρωσ ἦτο ἄνθρωπος ἐκ τοῦ λαοῦ τοιοῦτος, ὅποτον ἠδύνατο νὰ ἴδῃ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Καυκάσου ἡ ἐπὶ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Σύντομον ἐπεισόδιον ἐκ τοῦ «Πολέμου καὶ εἰρήνης», ἐκεῖνο μὲ τὸν Καρατάγεφ φαίνεται ὡς προαγγέλον ὅ,τι μᾶς ἔδωκε κατόπιν. Ὁ Καρατάγεφ—στρατιώτης, παρηγορῶν τὸν Μπεζούχωφ, αἰχμαλώτον ἐπίσης τῶν Γάλλων, ὅπως αὐτός, ρυπαρὸς καὶ ρακένδυτος, ἐνασχολεῖται ἀδιάκοπα μὲ τ' ἄρρωστὰ του πόδια, διπλώνων καὶ ξεδιπλώνων τὰ πανιὰ ποῦ τὰ ἐσκέπαζαν, ὁ δὲ Μπεζούχωφ κατ' ἀρχὰς ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον διὰ νὰ μὴ τὸν βλέπῃ. Ἄλλ' ὁ Καρατάγεφ τὸν ἐρωτᾶ ἂν ὑπέφερε πολλά, τοῦ διηγεῖται δὲ τὴν ἰδίαν του ζωὴν, ἡ ὅποια ἦτο πάντοτε ἀθλία, τόση δὲ ἀπλότης, τόση γλυκύτης καὶ πίστις ἀφελῆς ἐνουπῆρχεν εἰς τὴν ἀφήγησίν του, ὅπου ὁ Μπεζούχωφ, συγκινηθεὶς ἐκ βάρους ψυχῆς, ἀποφασίζει νὰ λάβῃ τοῦ λοιποῦ ὡς ὑπόδειγμα τὸν χριστιανὸν αὐτόν, αὐτὸν τὸν σοφὸν ρακενδύτην.

Ὁ Τολστόη ἐφύλαξε τὸν ἕρκον τοῦ Μπεζούχωφ. Ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ κτήμα του, ἐν μέσῳ τῶν χωρικῶν του, ἀπεφάσισε, πρὸ εἰκοσαετίας ἤδη, νὰ ζῆ μ' αὐτοὺς καὶ ὅπως αὐτοί· ἐφόρσεσεν ὑποκάμησον ἀπὸ χονδρόπανον, μὲ ζώνην δερματίνην. Εἶχε παραιτηθῆ πλέον τοῦ σκοποῦ νὰ περιγράψῃ τὰ ἦθη τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς μεσαιᾶς κοινωνίας, ἐὰν δὲ μίαν φορὰν ἀκόμη ἔθιξε τὰ ἀντικείμενα ταῦτα

εἰς τὴν ἀσυνάταν τοῦ Κρέιτσερ», τὸ ἔκαμε μόνον διὰ τὴν γράφην κατ' αὐτῶν τὴν δυνατωτέραν καὶ τὴν πλέον διοικητικὴν σάτυραν. Χαίρετε τῆς Πιερρουπόλεως αἰθουσαι ἔπου ἔλαμπεν ἢ σοβαρὰ καὶ τρυφερὰ καλλονὴ τῆς "Αννας Κορένιν ! Χαίρε, ἀρχαῖον ἀρχοντικὸ σπίτι, ἔπου σ' ἐξωγονοῦσε τῆς Νατάσας ὁ γέλως ! Ὁ Τολστόης μόνον μὲ χωρικούς ἐνασχολεῖται τώρα, ἔπου ἀποτελοῦν ὅλον σχεδὸν τὸ Ρωσσικὸν ἔθνος, διότι ἐν Ρωσσίᾳ τὸ ποσοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων εἶνε πολὺ ἀσήμενον. Ἡ μόνη του φροντίς εἶνε νὰ τοὺς γίνεται χρήσιμος, νὰ καλλιτερεύῃ τὴν τύχην των, νὰ τοὺς διδάσκῃ καὶ πρὸς τοῦτο ἐργάζεται μὲ ἀκατάβλητον ζῆλον. Δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι διδάσκων αὐτούς, ἀρνείται τὰ ἴδια του δόγματα ; Ὅα εἶχαμεν ἄδικον ἂν ἐλέγαμεν τοιαῦτα· αὐτὸς δὲν εἶνε ἀσυνεπής. Ἐὰν μᾶς καλῶ νὰ ζητήσωμεν τὴν εὐτυχίαν εἰς τὰ ἀγροτικὰ ἔργα καὶ τὴν ἀλήθειαν—εἰς τὴν ταπεινὴν σοφίαν τοῦ χωρικοῦ· ἐὰν τοῦ φαίνεται ὅτι, τοὺς μόνους ἀληθεῖς ὁπαδοὺς τοῦ Χριστοῦ, τοὺς εὑρίσκει μεταξὺ τῶν κητοίκων τοῦ χωρίου· ἐὰν εἶνε πεπεισμένος ὅτι ἐκεῖνοι ἔπου δὲν γνωρίζουν τίποτε, πιστεύουν ὁμῶς καὶ ἐλπίζουν, μᾶς διδάσκουν καλλίτερον ἀπὸ πολλοὺς διακεκριμένους φιλοσόφους, τί πρέπει νὰ κήνωμεν καὶ ποῦ νὰ διευθυνώμεθα, — συγχρόνως ὁμῶς καὶ γνωρίζει, ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν χωρικῶν εἰ σοφοὶ μειψροδοὶ καὶ ὅτι ἐν Ρωσσίᾳ πρέπει ἀκόμη πολλοὶ νὰ ἐξαγεσθῶν συνειδήσεις καὶ ὅτι μὲ πολλὰς ἐλλείψεις πρέπει νὰ παλαίσῃ τις· γνωρίζει πῶσαι περὶ αὐτὸν δὲν εἶνε εἰς κατὰστασιν ν' ἀναγνώσουν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ πῶσαι τὸ διαβάζουν χωρὶς νὰ ἐννοοῦν· γνωρίζει ὅποσον σκότος τοὺς περικυκλῶναι καὶ τί πρᾶγμα εἶνε ἐκεῖνο τὸ κράτος τοῦ ζόφου ὅπου εἶνε βυθισμένοι. Ὁ Τολστόης τῶσον εἶνε πεπεισμένος εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως τῶν χωρικῶν καὶ τῆς ὑψώσεως τοῦ ἠθικοῦ των, ἔπου κατ' ἀρχὰς τοὺς συνέταξε ἀλφαριθμητικὸν ἔπειτα ὁλόκληρον σειρὰν βιβλίων. Τὰ βιβλία αὐτὰ —δὲν εἶνε οὔτε τῆς ἐπιστήμης ἐκλεκτικαὶς, οὔτε ἐγχειρίδια πρὸς ἐκμάθησιν τοῦ πολιτικοῦ δικαίου, οὔτε εἰς παρακλήσιν ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν δικαιοματίων τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν προτίθεται διόλου νὰ προσεταιρίσῃ τοὺς χωρικούς καὶ τὰς νέας ἰδέας καὶ εἰς τὴν πρόσδον τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου, τὸν ὅποσον αὐτὸς μισεῖ καὶ τὸν ὅποιον θεωρεῖ φθοροποιόν. Ἐπιθυμεῖ μόνον νὰ τοὺς μεταδώσῃ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔμαθεν ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους ἐξ αὐτῶν τουτέστι, τὴν ἀπλήν ἐκείνην ἠθικὴν, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἐπέτυχεν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ αὐτὸν ὁ Τολστόης ; Τὸν ἤκουσαν ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπεταίετο ; Εἶνε ἀμφίβηλον τοῦτο, καὶ αὐτὸς ὁμῶς, καθὼς φαίνεται, δὲν ἦτο περὶ αὐτοῦ πεπεισμένος. Μὲ τὴν πλέον γοητευτικὴν ἀγαθότητα διηγείται πῶσαι ἀπαγοήτευσιν τοῦ ἔργου τὸ Κράτος τοῦ ζόφου! ἠθέλη νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς χωρικούς τὴν φρίκην πρὸς τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν μέθην, πρὸς τὴν κλοπὴν καὶ τὸν φόνον καὶ νὰ τοὺς δώσῃ νὰ ἐννοήσουν ὅλον τὸ ὄψος τῆς μετα-

νοίας. Καὶ ἰδοῦ, μίαν ἡμέραν καθ' ἣν ἐσύναξε μερικοὺς γείτονας χωρικοὺς καὶ τοὺς ἐδιάβασε τὸ δρᾶμα του, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοῦ παρετήρησεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἀνάγνωσεως, πῶς ὁ Νικήτας ἦτο πολὺ ἀνόητος, ἀφοῦ πικροδύω ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεμάκρυνεν ἀφ' ἐκυτοῦ τὰς ὑπονοίας ὅλας καὶ ἠμποροῦσε νὰ ὠφελῆθῃ ἀπὸ τ' ἀγαθὰ τοῦ ἐγκλήματός του. Ἰδοῦ πῶς ἐνόησαν τὸ μάθημα τοῦ ἠθικολόγου οἱ ἀφελεῖς καὶ ἄξεστοι ἀχροαταί.

Ἄλλὰ, ἐπεθύμει τοῦτο ὁ Τολστόη ἢ ὄχι, εὐρέθησαν ὅμως ἄλλοι ἀχροαταί, ἄλλοι ἀναγνώσται. Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης ἀναγινώσκομεν αὐτὰ τὰ ἔργα, τὰ γραμμένα διὰ τὸν λαὸν καὶ διδασκόμεθα ἐξ αὐτῶν νὰ ἀγαπῶμεν ἐκείνους διὰ τοὺς ὁποίους ἐγράφησαν. Αὐτὰ μᾶς εἰσάγουν εἰς τὴν καλύβην, τὴν χωμένην εἰς τὸν κάμπον μέσα, εἰς τὴν ὄχθην ποταμοῦ, ἣ ἐπὶ τῆς ἐσχχτιᾶς μεγάλου δάσους, μέσα εἰς ἕνα σπητάκι ξύλινο, τὰ τρία τέταρτα τοῦ ὁποίου κατέχει πέτρινη θερμάστρα καὶ εἰς τὴν γωνίαν μύλις διακρίνονται αἱ ἱεραὶ εἰκόνες. Ἐκεῖ μέσα ζοῦν γεωργοί, ὀμιλοῦντες γλώσσαν ἀλλόκοτον, ἀφελῆ συγχρόνως καὶ εἰκονικὴν, ἄξεστον καὶ γεμάτην χυμὸν, ὅπου αἱ παροιμίαι καὶ αἱ ὕβρεις εἶνε ἀνκατωμέναι μὲ σύντομα ἀποφθέγματα βιβλικῶς καθαρῶς μεγαλείου. Τί εἶν' αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι! Εἶνε τέκνα καὶ ἀπόγονοι τῶν δούλων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους μέχρι τοῦ 1861 ἠμποροῦσες αὐθαίρετα νὰ δείρης καὶ νὰ γυμνώσης, οἵτινες πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκαλοῦντο σαρφετός. Ὁ φίλος των, ὁ Τολστόη δὲν τοὺς ἐκολάκυσσε εἰς τὸ «Κράτος τοῦ ζόφου». Τί σκότος εἰς τὸν νοῦν των μέσα! Πόση εἰς τὰς πράξεις των πονηρία ἢ καὶ σκληρότης! Οἱ μὲν, ὡς ὁ Νικήτας παρκαλυμένοι καὶ μέθυσοι, ἱκνοὶ νὰ σκοτώσουν· ἄλλοι δὲ, ὁ γέρω Μῆτρος, ὁ γέρω Ἀκείμ ἔχουν ὄψιν ἠλιθίου. Κεὶ ὅμως, αὐτὸς ὁ γέρω Μῆτρος, ὁποῦ ἄλλοτε κατέστρεψε τὴν μικράν του περιουσίαν εἰς τὸ πιότη, ὁ γέρω Μῆτρος αὐτὸς, ὁ τόσο ἀποβλακωθεὶς καὶ συντετριμμένος, ὁποῦ σκέπτεται μόνον πῶς νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ ῥογγάσῃ—χρῆσθάνεται συμπάθειαν εἰς τὸ κουρασμένον ἄλογον, ὁποῦ ὁ κύριός του κατεπόνησε, ἢ πρὸς τὴν φρίκην τῆς μικρᾶς ὁποῦ φοβεῖται τὴν νύκτα. Αὐτὸς ὁ γέρω Ἀκείμ, ὁποῦ τραυλίζει καὶ ὁποῦ οὔτε δύο λέξεις δὲν ἠμπορεῖ νὰ συνδέσῃ χωρὶς νὰ βάλῃ τὸ δικό του «Τατό...»—κρύπτει εἰς τῆς ψυχῆς του τὸ βῆθος ἰδέας περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου. Τέλος, αὐτὸς ὁ ἠλίθιος καὶ θηριώδης Νικήτας, ὁποῦ πρὸ ὀλίγου ἐπνιξε μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας τὸ νεογέννητον βρέφος τῆς ἐρωμένης του, μετανοεῖ, κτυπᾷ τὸ στῆθος καὶ ὁμολογεῖ τὰ πάντα· καὶ εἰς αὐτὸν ἰδοῦ ἀνεκαλύψαμεν ψυχὴν, συγγενεύουσαν μὲ τὴν ἰδικὴν μας, ἣ ὁποία, διὰ νὰ δύναται νὰ εἶνε ψυχὴ τιμίου ἀνθρώπου, ἔχει ἀνάγκην ἴσως, μόνον εὐκαιρίας καὶ δάπκνηρᾶς μορφώσεως.

Ἄλλα τὰ βιβλία ὁποῦ ἐξέδωκεν ὁ Τολστόη κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν, μᾶς ὀδηγοῦν εἰς κάποιαν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Ἄλλ' αὐτὰ μᾶς κέκωνον νὰ ἐντρεπώμεθα διὰ τὴν σκληρότητα καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν πλησίον περιφρόνησίν μας. Μᾶς λέγουν αὐτοὶ πόσον ἄδικε μοιρᾶζεται ἡ εὐτυχία εἰς τὸν κόσμον

τοῦτον καὶ πόσον εἶνε μεγάλη ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης. Μᾶς λέγουν, ὅτι τὰ ἐλαττώματα τοῦ πτωχοῦ δὲν πρέπει εἰς αὐτὸν νὰ τ' ἀποδίδωμεν ἐξ ὀλοκλήρου, ὅτι αἱ χεῖρότεροι πράξεις του ἤμποροῦν νὰ δικαιολογηθοῦν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη μας εἶνε συχνάκις ἀπάνθρωπος καὶ ὅτι ἡ ἀναγέννησις θὰ ἦτο δυνατὴ καὶ διὰ τοὺς πεπτωκότας ἀκόμη, ἐὰν, ἀντὶ νὰ τοὺς ἀπωθοῦμεν μετ' ἀποστροφῆς καὶ τοὺς σπρώχνωμεν μάλιστα βαθύτερα εἰς τὸν βόρβορον, εἰτίνομεν πρὸς αὐτοὺς χεῖρα βοηθείας ἵνα ἐξέλθουν ἐκείθεν. Μὲ ἄλλας λέξεις, εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τοὺς νόμους τῆς κοινωνίας ἀντιτάσσουν τὸ πνεῦμα καὶ τὸν νόμον τοῦ Εὐαγγελίου—συνεχίζουν δηλαδὴ, τὸ ἔργον τὸ ἀρξάμενον διὰ τῶν « Ἀθλων ».

Διότι μετὰ πόσης δυνάμεως ἐσημεῖωσεν ὁ Οὐγγὼ τὴν ἀντίθεσιν αὐτήν! Πόσον τὴν ἔκαμε καταταρακῆ διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ καρτερικὴν διὰ τὰς καρδίας! Προικισμένος, ὅσον ὀλίγιστοι, μὲ τὴν ἰκανότητα τοῦ ζωογονεῖν τὸ ἀφηρημένον, ἐδημιούργησε δύο μεγάλους τύπους, ἱσταμένους ἀπέναντι ἀλλήλων εἰς τοὺς « Ἀθλίους », τὸν Ζαβέρ καὶ τὸν Μιριέλ. Εἰς τὸν Ζαβέρ, ἐκφράζοντα διὰ τῆς ἀκριβείας τῆς ξηρότητος καὶ στενότητός του τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν, ἀντιτάσσεται ὁ Μιριέλ, συμβολίζων τὴν ἠθικὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ πραότητι καὶ τῷ μεγαλείῳ! καὶ μεταξὺ αὐτῶν παρελάσσει μακρὰ σειρά ἀθλίων ὑπάρξεων· ὁ Βαλζάν, ὁ Σανματιέ, ἡ Φαντίνα, ἡ Κοζέττα, ὁ Γαβρός, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶν' ἐτοίμη πάντοτε νὰ πέσῃ ἡ τραχεῖα χεὶρ τοῦ ἀστυφύλακος, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶνε πάντοτε ἀνοικτὴ, ἵνα τοὺς εὐλογῆσῃ καὶ συγχωρήσῃ τὰς ἀμαρτίας των, ἡ τραχεῖα χεὶρ τοῦ ἐπισκόπου. ὦ, βέβαια, διὰ νὰ γραφοῦν τὰ πρῶτα βιβλία τῶν « Ἀθλίων » δὲν ἔφθανε ἡ εὐφυΐα μόνη· ἐχρειαζέτο καὶ μία ἀπέραντος ἀγαθότης. Οὐδὲν ὠραιότερον τῶν λόγων τοῦ Μιριέλ πρὸς τὸν Βαλζάν. Διωγμένος ἀπὸ παντοῦ, συνοδοῦς ἔχων τοὺς συριγμοὺς τῶν παιδιῶν καὶ τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, ἐν τῇ περιπλανήσει του ὁμοίᾳ εἰς τὴν τραγικότητα μὲ τὸν Οἰδίποδα ἢ τὸν βασιλέα Λήρ, ὁ Βαλζάν ἐντέλει ἐμβῆκεν εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον τοῦ Μιριέλ, εἶπε τ' ὄνομά του, τοῦ ἔδειξε τὸ διαβατήριον δεσμώτου ἐκτίσαντος τὴν ποινὴν του, τὸ διαβατήριον ἐκεῖνο ὁποῦ, καθὼς λέγει αὐτὸν διώχει ἀπὸ παντοῦ». Ἀντὶ ὅμως νὰ τὸν διώξῃ, ἀντὶ, ὅπως οἱ ἄλλοι, νὰ τοῦ φωνάξῃ, καθὼς καὶ τὸ ἐπερίμενε. «Κρημνίσου ἀπ' ἐδῶ, σκύλε!».—Ὁ Μιριέλ τὸν καθίζει μαζὶ του εἰς τὸ τραπέζι καὶ τοῦ λέγει μὲ πραότητα·

—Ἦμπορούσατε νὰ μὴ μοῦ πῆτε ποιὸς εἴσθε, ἐδῶ δὲν εἶνε σπίτι μου, ἀλλὰ σπίτι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δὲν ρωτοῦν ἐδῶ ἐκεῖνον ποῦ ἐμβαίνει ἂν ἔχῃ ὄνομα ἀλλὰ τὸν ἐρωτοῦν ἂν ἔχῃ λύπην. Σεῖς πάσχετε, πεινᾶτε καὶ διψᾶτε· καλῶς ἦλθατε! Καὶ μὴ μ' εὐχαριστῆτε· μὴ λέγετε πῶς σὰς δέχομαι στὸ σπίτι μου. Ἐδῶ εἶνε εἰς τὸ σπίτι των μόνον οἱ ἔχοντες ἀνάγκη καταφυγίου. Σὰς λέγω, διαβάτα ἐδῶ εἴσθε εἰς τὸ σπίτι σας μᾶλλον σεῖς, παρὰ ἐγὼ αὐτός. Ὅλα τὰ ἐδῶ

πράγματα σὰς ἀνήκουν. Πρὸς τί νὰ μάθω τ' ὀνομάσας; Ἄλλως τε, πρὶν μὲ τὸ εἰπῆτε, ἤξευρα ἐγὼ ἓνα ὀνομάσας.

Ὁ ἄνθρωπος ἤνοιξεν ἔκπληκτος τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ἀληθινά; ἤξεύρατε τ' ὄνομά μου;

— Ναί, ἀπάντησεν ὁ ἐπίσκοπος.

Λέγεσθε ἀδελφός μου. . .»

Αὐτὰ λέγει ὁ Μιριέλ καὶ μ' αὐτὸ τοῦ ἀδελφοῦ του τὸ ὄνομα, μὲ τὸ ὅποιον ἀπήντησε τὸν ἄγνωστον διαβάτην, ὀνομάζει ἐκ νέου τὸν ἀλήτην, ὅστις τὸν ἔκλεψε τὴν ἀκόλουθον νύκτα.

Παρά τῷ Τολστόη ὁ Μωριέλ δὲν φέρει ἔνδυμα ἱερατικόν. Εἶνε χωρικός ἀπλοῦς, τὸν ὅποιον τὰ μαθήματα ἐδίδαξαν νὰ ἐννοῇ καὶ νὰ ἐκπληροῖ τὸν μέγαν νόμον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγγνώμης. Εἶνε ὁ Καρατάγιεφ εἰς τὸν «Πόλεμον καὶ τὴν Εἰρήνην», ὁ Ἄκειμ εἰς τὸ «Κράτος τοῦ ζόφου»· εἰς δὲ τὴν Ἀνάστασιν εἶνε ὁ γέρον, ὁ σύνεδρος τοῦ Νιχχλιούδωφ εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου ἔλεγε, μετὰ τὴν ἀρνησιν τοῦ νὰ κατακρίνη τὸν κατηγορούμενον, «καὶ μεῖς δὲν εἴμασθε ἄγιοι!» Αὐτὸς παρίσταται πάντοτε ὑπὸ ἓν ἢ ἄλλο ὄνομα, ἐμφανιζόμενον ὡς ἀντίθεσις εἰς τὸν κτηματίαν ἢ τὸν οἰκονόμον του, εἰς τὸν κριτὴν ἢ τὸν ἀρχηγὸν τῶν φυλακῶν· καὶ φθάνει νὰ τοὺς ἀκούσῃ τις, διὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ τὸν Μωριέλ. Ὅμιλεῖ μὲ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ ὁμιλεῖ ἐπίσης καλὰ.

Παρά τε τῷ Οὐγγῶ καὶ τῷ Τολστόη τὸ ὑψηλὸν ἐκφράζεται διὰ τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς συνοψιζόμενον εἰς τὴν λήθην τοῦ ἰδίου ἐγώ, εἰς τὴν παντελεῖ αὐτοθυσίαν χάριν ἄλλου, εἰς τὴν ἐνθουσιώδη ἀγάπην πρὸς πάντας τοὺς δυστυχεῖς καὶ τοὺς ἐνόχους. Συνεπῶς, τὰ ἔργα των ἔχουν, ὄχι μόνον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἰδέαν, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτὴν φιλολογικὴν ἀξίαν καὶ εἰς αὐτὰ ἐφαρμόζεται τὸ βαθὺ ἀπόφθεγμα ὅπου ὁ Οὐγγῶ ἔβαλεν εἰς τὰ χεῖλη τοῦ Μωριέλ. Ὁ Μωριέλ αὐτός, ἐνῶ ἐμοίραζεν εἰς τοὺς πτωχοὺς ὅ,τι καὶ ἂν εἶχε, εἰς τὸν κῆπον του ὅμως ἐκαλλιέργησε ἄνθη. «Νὰ μία ἄχρηστος πρασιά, τοῦ λέγει ἡ γραία ὑπηρέτριά του, Κα Μαγλουάρ—θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ ἐφυτεύχμεν σκλάτα ἐδῶ, παρὰ λουλούδια». «Κα Μαγλουάρ—ἀπαντᾷ ὁ ἐπίσκοπος—ἀπατᾶσθε. Τὸ ὠραῖον εἶνε ἐπίσης χρήσιμον ὡς τὸ χρήσιμον αὐτό». Καὶ ἐπρόσθετε μετ' ὀλίγον. «Πιθανὸν μάλιστα καὶ ἀκόμη χρησιμώτερον».

(Τέλος)

Μετάφρ. Π. Ἀξιότι.

